

De HEER! De HEER! **God is liefde 5**

Preek over Exodus 34:5-7 (ds. Jos Douma)

De HEER daalde neer in een wolk, hij kwam naast Mozes staan en riep de naam HEER uit. De HEER ging voor hem langs en riep uit:

*De HEER! De HEER!
Een God die liefdevol is en genadig,
geduldig, trouw en waarachtig,
die duizenden geslachten zijn liefde bewijst,
die schuld, misdaad en zonde vergeeft,
maar niet alles ongestraft laat
en voor de schuld van de ouders de kinderen en kleinkinderen
laat boeten, en ook het derde geslacht en het vierde.*

Zouden ze niet heel zwaar geweest zijn? Die twee stenen platen? Ik zie Mozes daar voor me, een tachtigjarige man, met onder elke arm een stenen plaat. Hij klimt de berg op. Het lijkt me een hele onderneming.

Hij had de stenen platen zelf uitgehakt. Eerder had hij er twee stuk gegoid. Dat was toen hij had ontdekt dat het volk tijdens zijn afwezigheid een gouden stierkalf was gaan aanbidden. Wat was Mozes kwaad geweest! Je ziet het voor je: de twee stenen platen waarop God met zijn eigen vinger de Tien Woorden had geschreven boven zijn hoofd, en hij smijt ze met een klap stuk op de grond. Ze spatten in duizend stukjes uit elkaar. Boos en teleurgesteld is Mozes in het volk.

Maar hij gaat het opnieuw opnemen voor het volk. Want God had gezegd dat Hij niet meer mee zou gaan. Hij was het zat. Maar Mozes dringt opnieuw aan bij de HEER: 'HEER, U moet met ons meegaan!' 'Hoe zou moeten blijken dat u mij goedgezind bent, mij en ook uw volk, tenzij u met ons meegaat?' En God komt Mozes tegemoet. Hij luistert naar zijn hart dat zo vol liefde en genade is.

Mozes hakt twee stenen platen uit en gaat dan 's morgens in alle vroegte de berg Sinaï op, om opnieuw God te ontmoeten. En dat is iets om even bij stil te staan. Iemand typeerde de Bijbel als het boek van de ontmoetingen. En dat is denk ik een heel mooie en kernachtige typering van de Bijbel: het gaat in de Bijbel om God en het gaat in de Bijbel om mensen, het gaat om God

die mensen ontmoet en mensen die God ontmoeten. Daarom is de Bijbel ook het boek dat altijd weer over ons gaat. Want we verlangen ernaar God te ontmoeten. En als we vaak het gevoel hebben dat we Hem niet ontmoeten, dan hebben we in elk geval nog de Bijbelverhalen waaraan we ons kunnen optrekken. Steeds weer komen we in de Bijbel mensen tegen die ons meenemen in hun ontmoeting met God. Zoals Mozes.

Hij heeft aardig wat ontmoetingen met God gehad. Het begon bij die brandende doornstruik. Mozes ziet het, gaat kijken, en ontmoet God: 'Mozes, Mozes! Kom niet dichtbij en trek je sandalen uit, want de grond waarop je staat, is heilig. Ik ben de God van je vader, de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jakob' (Exodus 3:5-6). Dat zou ik wel meegemaakt willen hebben!

Mozes had de machtige daden van God gezien toen de tien plagen over Egypte kwamen. Hij had het meegemaakt, dat de HEER neerdaalde op de Sinai: het donderde en het bliksemde, er hing een dreigende wolk, er was rook en vuur en de berg trilde. En Mozes was veertig dagen op de berg, terwijl de Israëlieten beneden de majesteit van de HEER zagen, als een laaiend vuur op de top van de berg.

En de vraag laat zich stellen: Hoe liefdevol is dit allemaal? Want we willen graag in de prekenserie over 'God is liefde' zijn liefde leren kennen. Maar is dit wel liefde? Is dit wel intimiteit en geborgenheid? Is dit wel onze Vader, de Vader van onze Heer Jezus? Is dit niet eerder: heiligheid, verhevenheid, afstand? 'Geen mens kan mij zien en in leven blijven!'

Hoe hoort dat eigenlijk bij elkaar: dat God liefde is, en dat Hij zich toch openbaart in een donkere wolk, in donder en bliksem, in vuur? Is God wel liefde? Is dat niet een veel te eenzijdige manier van spreken over God? Zou het niet beter zijn om vol eerbied en ontzag afstand te bewaren zodat we ons niet branden aan het vuur van zijn heiligheid?

- -

We gaan kijken of deze ontmoeting in Exodus 34 ons daarover iets leert. Er valt deze keer niet zo heel veel te zien. Wel weer een wolk, maar geen andere zichtbare en indrukwekkende tekens. Deze keer staat het spreken van de HEER centraal. Hij komt naast Mozes staan – dat is heel bijzonder, zo dichtbij, geen grote afstand. De HEER gaat voor hem langs – dat is ook heel bijzonder want blijkbaar is er nog steeds maar weinig afstand. En dan blijkt de kern van deze ontmoeting te zijn dat de naam HEER wordt uitgeroepen.

God roept zijn naam uit! De naam, dat is de HEER zelf. Daarom is de naam

ook zo kostbaar en al onze aanbidding waard. Het is de naam die in Deuteronomium 28 vers 58 wordt genoemd: 'de glorierijke en ontzagwekkende naam van de HEER.' Die naam is niet maar een etiket, een label, een willekeurig woord dat je zo door een ander woord kunt vervangen. Nee, de naam is de HEER zelf. Er staat ook niet: 'Hij riep de naam *van de* HEER uit.' Nee: 'Hij riep de naam *HEER* uit.'

Wat moet dat geweest zijn daar op die berg, daar tussen die bergtoppen, dat er de naam klinkt. Door God zelf uitgeroepen, een hemelse stem met een hemelse klank, daverend en tegelijk teder. En de naam echoot daar zo heen en weer tussen de bergtoppen: De HEER! De HEER! In de taal van de Bijbel: JAHWEH! JAHWEH!

Het is de naam die Mozes had leren kennen bij de brandende doornstruik: IK BEN! IK BEN ER! IK BEN ER ECHT! Wat moet dat een intense en indrukwekkende ervaring zijn geweest voor Mozes: de majesteit van God te horen in de daverende en tedere hemelse stem, daar tussen die bergtoppen. Wat een geweldige verhoring van zijn gebed: 'Laat mij toch uw majesteit zien!' (Exodus 33:18)

- -

De HEER! De HEER! Dat is dé naam van onze God. JAHWEH. Hij is de HEER die ons in het Nieuwe Testament in JEZUS tegemoet komt. En dan volgen er woorden die die naam verder inkleuren. Maar het lijkt er een beetje op dat onze HEER met zijn ene hand geeft wat Hij met de andere weer terugneemt. Want vergeeft Hij nu wel of vergeeft Hij nu niet? En is Hij nu wel genadig of is Hij nu niet genadig? Dat zijn twee problemen waarvoor deze woorden in vers 5 en 6 ons voor stellen. En we gaan ze een voor een bij langs.

Het eerste probleem: die schuld, misdaad en zonde vergeeft, maar niet alles ongestraft laat. Dat lijkt tegenstrijdig. Wat vergeeft God wel en wat niet? Wie wel en wie niet? Wanneer wel en wanneer niet? Wat blijft wel ongestraft en wat niet. We worden hier veder geholpen door twee profeten die later deze woorden citeren. Het gaat om Joël als Jona.

In Joël 2:12-13 lezen we:

Daarom – spreekt de HEER –, keer nu terug tot mij met heel je hart en begin te vasten, te treuren en te rouwen. Niet je kleren moet je scheuren, maar je hart. Keer terug tot de HEER, jullie God, want hij is genadig en liefdevol, geduldig en trouw, en tot vergeving bereid.

We herkennen de woorden uit Exodus 34: genadig en liefdevol, geduldig en

trouw, tot vergeving bereid. Maar er is hier een context bij: de vergeving is er voor wie terugkeren naar de HEER, voor wie met heel hun hart tot inkeer komen, die treuren en rouwen om hun zonden, die hun hart scheuren. Voor hen is God een vergevende God. Maar God weigert zijn vergeving aan wie niet tot inkeer komen.

Ook Jona haalt de woorden uit Exodus 34. In Jona 4:2 lezen we dat Jona bad tot de HEER:

Ach HEER, heb ik het niet gezegd toen ik nog thuis was? Daarom wilde ik naar Tarsis vluchten. Ik wist het wel: u bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en trouw, en tot vergeving bereid.

We herkennen de woorden weer. Jona heeft net meegemaakt dat God zich ontfermt over de inwoners van Ninevé die tot inkeer zijn gekomen, en dat ergert hem zeer. Dat is nog weer een heel verhaal apart, dat je je kunt ergeren aan een God die liefdevol is en genadig, maar dat komt dus voor... Maar nu gaat het erom dat Jona net als Joël erkent dat God genadig en vergevend is voor wie tot inkeer komen.

Dus het is niet willekeurig. De vraag 'vergeeft de HEER nu wel of niet?' krijgt een helder antwoord: Hij vergeeft wie tot inkeer komt, en wie dat niet doet vergeeft Hij niet.

Het tweede probleem: en voor de schuld van de ouders de kinderen en kleinkinderen laat boeten, en ook het derde geslacht en het vierde. Hoe kan dat nou? Dat heeft met genade toch niets te maken, dat kinderen de straf krijgen voor de schuld van hun ouders? En is dit ook niet heel erg in strijd met wat we lezen in Ezechiël 18:20?

De ziel die zondigt, die zal sterven. Een zoon zal niet mede de ongerechtigheid van de vader dragen, en een vader zal niet mede de ongerechtigheid van de zoon dragen.

Om hier helderheid in te krijgen is het belangrijk om te zien dat Ezechiël spreekt over een zoon die niet in het zondige spoor van zijn vader gaat en dus ook niet daarvoor de straf zal dragen. Want dat gebeurt ook: dat ouders het slechte voorbeeld geven door een leven zonder God, en dat een zoon of dochter toch de HEER vindt en verlangt om voor Hem te leven. Die zoon of dochter zal uiteraard niet gestraft worden voor de zonde van de ouders.

Maar in Exodus gaat het om de volgende geslachten die het zondige voorbeeld volgen, zelf dus ook zondigen, en die dus de straf voor hun eigen

zonden dragen, omdat ze net als hun ouders de HEER haten. Je zou kunnen zeggen dat het wel heel erg bondig is geformuleerd, waardoor het misverstand kan oproepen, maar ook vanuit Exodus 20 wordt dat duidelijk: het gaat om kinderen die net als hun ouders de HEER haten (Exodus 20:5). Zij worden gestraft voor hun eigen zonden die hun leven zijn binnengekomen door het slechte voorbeeld van hun ouders.

Dat is dus een ernstige waarschuwing voor ouders: hun zondigen, hun afwijzing van Gods heilige liefde, is als een besmettelijke ziekte voor hun kinderen. Het gevaar is groot dat hun kinderen dat voorbeeld volgen, door niet de weg van de HEER te gaan.

Nu weten we er allemaal wel iets van hoezeer we hiermee kunnen worstelen. Als we onze kinderen van de HEER zien weggaan, vragen we ons af: 'Wat hebben we verkeerd gedaan?' En soms kun je in alle oprechtheid voor het aangezicht van God zeggen: 'HEER, we hebben U gediend, met onze gebreken, dat wel, maar we hebben U gediend. Ontferm U over ons en onze kinderen!' Maar soms zien we ook dat onze eigen lauwheid in de dienst van de HEER met dubbele kracht zichtbaar wordt bij onze kinderen. En dat is buitengewoon pijnlijk en confronterend. En het is niet gemakkelijk om daarover te spreken. Maar als wij God willen ontmoeten, laten we Hem dan ontmoeten zoals Hij is: Hij is een God die er diep bezorgd over is dat de zonden van de ouders ernstige gevolgen hebben voor het leven van hun kinderen. En die boodschap houdt Hij niet achter. Daarin zien we iets van zijn heilige liefde, van zijn kwetsbare liefde in die zin dat die liefde gekwetst kan worden. Iedereen is persoonlijk verantwoordelijk voor zijn of haar leven met de HEER. Maar we zijn allemaal ook geroepen om met heel ons hart te weten dat onze zonden, onze lauwheid, onze laksheid, onze eigenzinnigheid in de dienst van God grote gevolgen kan hebben voor anderen, waarbij onze kinderen een eerste plaats innemen.

- -

En als we dat echt laten landen in onze harten, kunnen we nog beter de boodschap van de genadige liefde van de HEER horen, omdat we die zo nodig hebben! Want we zijn zo kwetsbaar. De kracht van Christus die in ons mag zijn door het geloof in Hem wordt zo gemakkelijk verdrongen door de krachten van de duivel, de wereld en ons eigen vlees. En als dat gebeurt, dan mogen we altijd terugkeren naar de HEER, tot inkeer komen en ervaren wat Mozes heeft ervaren in zijn ontmoeting met God. Dat Hij zijn naam uitroept, voor jou persoonlijk

**De HEER! De HEER!
Liefdevol en genadig,**

**geduldig, trouw en waarachtig,
die duizenden geslachten zijn liefde bewijst.**

Hier worden ons grondwoorden aangereikt voor ons geloof. Daar moeten we denk wel weer eens wat meer aandacht aan besteden: aan het spellen van de grondwoorden van het Bijbelse geloof, woorden die God zelf heeft uitgeroepen, daar in het Sinaï-gebergte, de echo's klonken daar tussen de bergtoppen en ze bereiken ons nu en ze bereiken iedereen die ernaar wil luisteren.

Ik wil vooral stil staan bij het eerste woord dat de HEER roept om zichzelf te openbaren. Het is in het Hebreeuws het woord *rachum*. Dat woord komt ook voor in een Bijbelse naam: *Lo-Ruchama* (Hosea 1:6). Dat woord *rachum* en *ruchama* betekent: ontferming, barmhartigheid. We vinden het ook terug in bijvoorbeeld Deuteronomium 4 vers 31 in een lange toespraak van Mozes waarin hij een terugblik geeft op de geschiedenis van Israël:

Want de HEER, uw God, is een God van liefde.

Een God van liefde: een God van *rachum*. Dat lijkt heel veel op die zo echt nieuwtestamentische uitspraak: God is liefde. Dat woord *rachum*, want we proberen de betekenis ervan tot ons door te laten dringen, dat woord *rachum* hangt weer samen met het Hebreeuwse woord *rechem*. En weet u wat dat betekent? *Rechem* betekent: moederschoot, baarmoeder. Het is de plaats waar nieuw leven ontstaat, waar een baby groeit. We verbinden het met intimiteit, liefdevolle verbondenheid, de onverbreekbare liefdesband tussen een moeder en haar kind. Dat is *rechem*, *rachum*, *ruchama*. Dat is ontferming, bewogenheid, barmhartigheid. Dat is de HEER: een Vader met een hart vol moederliefde.

- -

Ik denk dat de Nieuwe Bijbelvertaling een gouden greep heeft gedaan door dat woord hier te vertalen met *liefdevol*. Want dat is een prachtige samenvattende omschrijving voor alle grondwoorden die de HEER zelf hier voor ons uitroept:

Barmhartig: dat is Gods **liefde** waarmee Hij zich over ons ontfermt.

Genadig: dat is Gods **liefde** die onze schuld vergeeft.

Geduldig: dat is Gods **liefde** die lang wacht met toorn.

Trouw: dat is Gods **liefde** die het ondanks onze ontrouw volhoudt .

Waarachtig: dat Gods **liefde** voor ons die waar en oprecht is.

Zo is onze HEER.

De HEER! De HEER! Die duizenden geslachten zijn liefde bewijst. Als het gaat over zonde en schuld spreekt Hij over drie geslachten, misschien vier. Als het gaat over zijn liefde en genade spreekt Hij over duizenden geslachten!

Zo leren we God ook in het Oude Testament kennen als de God die liefde is. Juist ook zijn gekwetste liefde, zijn toorn, zijn straf op zonde en schuld, juist daarin wordt ook zo zichtbaar dat God ons eeuwig liefheeft met een onveranderlijke en overrompelende liefde.

- -

Wat doet dit met Mozes? Wat doet dit met ons?

Mozes valt op zijn knieën en buigt zich neer (Exodus 34:8). Het maakt hem nederig en klein, vol ontzag voor de levende God van de liefde. Maar er komt geen afstand, geen afstandelijkheid. Mozes vindt in dit ontzagwekkende gebeuren op de Sinaï de ruimte om te vragen: 'Als u mij goedgezind bent, Heer, trekt u dan met ons mee, ook al is dit volk onhandelbaar.' Het is een nederigheid die gepaard gaat met vertrouwelijkheid: Mozes spreekt met de HEER als met een vriend.

Maar er is nog iets. Verderop in het verhaal komen we het tegen. Vers 29: 'Mozes daalde de Sinaï af, met de twee platen van het verbond bij zich. Hij wist niet dat zijn gezicht glansde doordat hij met de HEER had gesproken.' Het gezicht van Mozes glansde! Hij straalde ervan, van die ontmoeting met God.

Als we dat naar onszelf vertalen, dan mogen we geloven dat dit Bijbelverhaal, deze Godsontmoeting, in ons een nieuwe werkelijkheid wil scheppen, nieuw leven:

1. We worden er nederig en bescheiden van. God is zo heilig en zo machtig! Hij is zo'n indrukwekkende en glorieus God, dat we niets anders meer kunnen dan op de grond vallen, knielen, ons klein maken om juist daarin ons ware mens-zijn te ontdekken.

2. We gaan ervan stralen: God is zo liefdevol en prachtig! Want de heerlijkheid van God is ook zijn schoonheid. En als wij iets heel moois zien (een prachtig panorama) of als wij iets heel moois horen (een schitterend concert) dan beginnen we als vanzelf te stralen. Dit is zó mooi!

En als wij op zoek zijn naar deze Godsontmoeting, naar een ontmoeting met

de God van Mozes, de God die uitroept De HEER! De HEER! LIEFDEVOL! – als wij die God willen ontmoeten, moeten we tot ons door laten dringen wat er in Hebrëen 1 vers 3 over Jezus wordt gezegd:

*In hem schittert Gods luister,
hij is zijn evenbeeld.*

En als we willen veranderen door die ontmoeting met de HEER, met Jezus Christus, dan gaat dat gebeuren in de mate waarin we gehoorzaam zijn aan wat Paulus zegt in 2 Korintiërs 3 vers 18:

*Wij allen die met onbedekt gezicht
de luister van de Heer aanschouwen,
zullen meer en meer door de Geest van de Heer
naar de luister van dat beeld worden veranderd.*

Gebed: Dank U, HEER, voor uw liefdevolle openbaring die zo indrukwekkend is. Dank U voor uw trouw, uw geduld, uw genade, uw barmhartigheid, uw oprechtheid. Geef dat de majesteit en luister van uw naam op ons afstraalt zodat we nederig worden bij zoveel grootheid en zodat we gaan stralen bij zoveel liefdevolle schoonheid. Dank U voor Jezus, uw geliefde Zoon. Leer ons in Hem uw schitterende luister te zien, uw heerlijkheid en majesteit zodat we door de Geest steeds meer naar de luister van zijn beeld mogen veranderen. Amen.

Handreiking voor de liturgie

Kerkboek Gezang 171 *Wees stil voor het aangezicht van God*

Het evangelie van Gods wet: Exodus 19:16-20:17

Kerkboek Gezang 165 *Machtig God, sterke Rots*

Gebed

Schriftlezing: Exodus 33:18-34:9

Psalm 99:1,4,5,6,8

Preek over Exodus 34:5-7 **De HEER! De HEER!**

Gebed

Psalm 145:1,2,3

Voorbeden

Collecte

Kerkboek Gezang 158 *Als een hert dat verlangt naar water*

Voorbede voor de kerk
(www.biddeniseenweg.nl)

Eeuwige God, lieve Vader,
wij bidden voor Uw heilige kerk, de gemeente van Jezus Christus:
geef haar eendracht, voortvarendheid, enthousiasme
om haar roeping in deze wereld te vervullen.
Geef dat we goede vertegenwoordigers zijn van
Jezus de goede Herder,
Jezus de Dienaar,
Jezus de Godsgezant.

Schenk ons geloof in onze **pastorale roeping**
zodat wij voor elkaar open staan,
elkaar aanvaarden,
met elkaar meeleven,
en zo elkaar helpen
bij het zoeken van onze weg van geloof, hoop en liefde.

Schenk ons geloof in onze **diaconale roeping**
zodat wij elkaar bijstaan
en ons naar vermogen inzetten
voor het welzijn en welvaren van onze samenleving
dichtbij en van heel de mensheid wereldwijd.

Schenk ons geloof in onze **missionaire roeping**
zodat wij goede getuigen zijn van Jezus Christus
in woord, daad en levenshouding:
geef ons een open hart,
een luisterend oor,
een helpende hand
zó dat de boodschap van Jezus geloofwaardig wordt
en de harten van de mensen
en het samenleven van mensen bereikt en vernieuwt.
Verhoor ons omwille van Jezus Christus,
de Heer der kerk, de Heer der wereld. Amen.